

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรกรักปลูกธรรม
ของวัดเวฬุวัน อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
Participatory Action Research in the Rak Luk Plook Tham
Project of Wat Weruwan, Sahatsakhan District,
Kalasin Province

พระครูสิทธิวิราคม นิคมวโร (นิคม วังหอม) และอัครเดช นีละโยธิน
Phrakhru Sitthiwarakom Nikhomwaro (Nikhom Wunghorm) and Akkharadet Neelayothin
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahamakut Buddhist University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: akara2511@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรกรักปลูกธรรมของวัดเวฬุวัน 2) ศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพตามความต้องการ ในโครงการรกรักปลูกธรรมของวัดเวฬุวัน และ 3) นำเสนอองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรกรักปลูกธรรมของวัดเวฬุวัน โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจำนวน 10 ขั้นตอน กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ ครู ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 30 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบประเมินสภาพก่อนและหลังโครงการรกรักปลูกธรรม 2) แบบสอบถามความพึงพอใจการจัดโครงการการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และ 3) แบบประเมินโครงการและกิจกรรม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรกรักปลูกธรรมของวัดเวฬุวันประกอบด้วย 3 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมรกรักผูกพัน 2) กิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือชุมชน และ 3) กิจกรรมจิตอาสาปลูกป่าชุมชนเฉลิมพระเกียรติสถาบันคุณ ดำเนินการตามขั้นตอน 10 ขั้นตอน เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตามความต้องการในโครงการรักลูกปลูกธรรมของวัดเวฬุวัน ทั้ง 3 กิจกรรม ได้แก่ ผู้ร่วมวิจัยและผู้เข้าร่วมกิจกรรม คนในชุมชน มีความรักผูกพัน มีจิตอาสาช่วยเหลือชุมชน จิตอาสาปลูกป่า และคุณธรรมจริยธรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนดในระดับดีมาก

3. ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย พระสงฆ์ ประชาชน หน่วยงานราชการ วัด โรงเรียน และประชาชนในตำบล นิคมที่เข้าร่วมกิจกรรม เกิดการเรียนรู้และได้ประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติโครงการ เกิดความรู้และทักษะการมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม ความรับผิดชอบ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการนำไปในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการ; การมีส่วนร่วม; โครงการรักลูกปลูกธรรม

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study participatory action research in the Rak Luk Plook Tham project of Weluwan Temple, 2) to study the results of changes according to the desired conditions In the Rak Luk Plook Tham project of Weruwan Temple, and 3) to present new knowledge that emerged from participatory action research in the Rak Luk Plook Tham project of Wat Weluwan. The participatory action research method has 10 steps. The target groups studied were teachers, community leaders, officials, and related persons, totaling 30 persons. The research instruments used were 1) an evaluation form before and after the Rak Luk Plook Tham project, 2) a questionnaire on satisfaction with the learning skills development project, and 3) an evaluation form for the project and activities. Qualitative data were analyzed using content analysis, and quantitative research using ready-made programs. The statistics used in the research were the mean and standard deviation.

The results revealed that:

1. The participatory action research on the project of Rak Luk Pluak Dharma of Wat Weluwan consists of 3 activities: 1) Rak Luk Pluak Dharma Activity, 2) Community Volunteer Activity, and 3) Community Forest Planting Volunteer Activity in Honor of the King, Tambon Nik, conducted according to 10 steps according to the specified criteria.

2. Development and change according to the needs of the project to love children and plant Dharma of Wat Weluwan in all 3 activities, namely, co-researchers and

participants, people in the community, having love and attachment, volunteering to help the community, volunteering to plant trees, and having morality and ethics according to the criteria set at a very good level.

3. Researchers, co-researchers, monks, locals, government agencies, temples, schools, and people in Nikhom Subdistrict who participated in the activity learned and gained experience from implementing the project, gained knowledge and skills in participation, teamwork, responsibility, and Buddhist principles to apply in their lives and careers.

Keywords: Action Research; Participation; Rak Luk Plook Tham Project

1. บทนำ

เด็กหรือเยาวชนเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศชาติ รวมถึงยังเป็นอนาคตของชาติไทย ตามวิถีทางพระพุทธศาสนา จึงควรได้รับการอบรมบ่มนิสัย ให้เกิดความรักชาติ ศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะคุณลักษณะดังกล่าวถือได้ว่าเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ และเป็นคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวคนไทยทุกคน เพื่อความคงอยู่ของสังคมไทยและเพื่อความร่วมมือที่จะรับการเปลี่ยนแปลงในทุกรูปแบบ และเพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพและคุณธรรม เป็นสังคมน่าอยู่ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560) ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงได้ประกาศใช้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) ซึ่งเป็นแผนระดับชาติ ด้านการส่งเสริมคุณธรรม โดยการนำพลังประชารัฐและพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) มาสร้างสังคมไทย ให้เป็น "สังคมคุณธรรมที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน" (กระทรวงวัฒนธรรม, 2562) มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายใน เพื่อให้ทุกคน ทุกครอบครัว ทุกชุมชน ทุกองค์กร และทุกหน่วยงานมีคุณธรรม กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้ขับเคลื่อนโครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ที่มีความโดดเด่น 3 ประการ กล่าวคือ คนในชุมชนปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวิถีวัฒนธรรมไทยที่ดีงาม โดยจะเน้นความเป็นไทย รักชาติ ยึดมั่นในศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สมานฉันท์ มีวินัยในตนเอง หน้าที่พลเมือง ความเข้าใจการเมืองการปกครอง ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ค่านิยม สิทธิหน้าที่ และการนำหลักคุณธรรมจริยธรรม แต่ทว่าปัญหาของการจัดการเรียนการสอนไม่สามารถปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดี ส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลมาจากระบบการศึกษาไทยที่การเรียนการสอนยังพึ่งพาการเข้าชั้นเรียนและการเรียนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับการสอนเนื้อหาบางประเภท การจัดโครงการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติจริงสามารถทำให้เยาวชนซึมซับบทเรียนและเกิดความเข้าใจอย่างกระจ่างแจ้งด้วยตนเอง ประสบการณ์การลงมือปฏิบัติจริง

การพัฒนาค่านิยมความรักชาติ ลงมือปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา และการเคารพ เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่จัดการเรียนรู้ค่านิยมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม โรงเรียนวัดเวฬุวันของ โครงการรักลูกปลูกธรรมวัดเวฬุวัน ซึ่งดำเนินการร่วมกับโรงเรียนวัดเวฬุวัน เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มี คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีพุทธศักราช 2551 (สำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา, 2560) เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบให้เกิดขึ้น ในตัวเยาวชนตามคำแนะนำจากผลการประเมินสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ในปัจจุบันพบว่าครอบครัวและชุมชนยังขาดศักยภาพในการดูแลเยาวชน และยังมีขีด ความสามารถจำกัดในการจัดโครงการ กิจกรรม ที่จะเป็แบบอย่างหรือพัฒนาอบรมให้กับเด็กในครอบครัว และชุมชนได้ ดังนั้นวัดเวฬุวันจึงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมกิจกรรมการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา ผสมผสานกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม ด้วยแนวคิด การมีส่วนร่วมและแนวคิดหลักบรร ประกอบด้วยบ้าน วัด และโรงเรียน ตามวิธีพุทธศาสตร์ เพื่อส่งเสริมให้เด็กเป็นพลเมืองที่ดี รักในความเป็น ไทย มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นคนดีของสังคม มีจิตอาสา จึงได้จัดทำโครงการรักลูกปลูกธรรม โดยใช้วิธี วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เยาวชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมและคนในชุมชนตำบลนิคมตลอดถึง พระสงฆ์ในพื้นที่ดังกล่าวที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในงานโครงการรักลูกปลู กธรรม และกิจกรรม สอดรับกับจริยชา เจียวัก และสันติชัย แยมใหม่ (2559, หน้า 79-95) ได้เขียนบทความ วิชารื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้กล่าวไว้ว่าการวิจัยจึงสร้าง คุณลักษณะของการเรียนรู้และสามารถแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองส่งเสริมการทำงาน ร่วมกัน ทั้งแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นที่สำคัญสำหรับงานวิจัยเชิงปฏิบัติการอยู่ที่การมีส่วน ร่วมในกระบวนการวิจัยแต่ละขั้นตอนอันจะเป็นแนวทางซึ่งช่วยให้งานวิจัยสามารถแก้ปัญหาของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะการวิจัยเพื่อพัฒนาได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นมีความจำเป็นที่ต้องได้รับ ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชนตำบลนิคมและตำบลใกล้เคียง จึงจะเกิดผลสำเร็จ และ เป็นวิธีการแก้ไขปัญหาแบบยั่งยืน พึ่งพาตนเองได้ เนื่องจากทุกคนได้ประสบการณ์การเรียนรู้จากการมี ส่วนร่วมในทุกกระบวนการ โดยระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวยังส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกของทุกคนในชุมชน หรือคนในโครงการมีการร่วมรับผิดชอบการแก้ไขปัญหา และที่สำคัญคือผู้วิจัยต้องการให้เกิดการ เปลี่ยนแปลง เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ และองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับตัวบุคคล กลุ่มบุคคลใน โครงการ และชุมชน สอดคล้องกับปรัชญาณภิศ พละศึก, เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช และดลปัทฏ์ ทรงเลิศ (2561, หน้า 211-223) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กระบวนการพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพ ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม พบว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการ แก้ปัญหา เป็นการนำทรัพยากรจากชุมชนมาพัฒนาศักยภาพชุมชน ให้สามารถคิด วิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการ และติดตามประเมินผลในการแก้ปัญหของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม งานวิจัยนี้จึงเสนอแนะ

ให้บุคลากรสาธารณสุข นำต้นแบบเชิงกระบวนการที่ได้จากการพัฒนาครั้งนี้ไปใช้ในการพัฒนาภาวะสุขภาพในมิติอื่นๆ รวมถึงควรมีการดำเนินการสร้างเสริมสุขภาพชุมชนอย่างมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และขยายไปยังชุมชนอื่นๆ ต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรากลูกลูกธรรมของวัดเวฬุวัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมุ่งเน้นศึกษาผลการลงมือปฏิบัติในขั้นตอนการร่วมเตรียมการ การวางแผน ลงมือปฏิบัติ สังเกต และการสะท้อนผล และศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพตามความต้องการ ประสพการณ์การเรียนรู้ ซึ่งเกิดขึ้นในระดับตัวบุคคล กลุ่มบุคคล และศึกษาองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรากลูกลูกธรรม เพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วยขั้นตอนการร่วมเตรียมการ ขั้นตอนวางแผนการมีส่วนร่วม ขั้นตอนนำสู่ลงมือปฏิบัติ และขั้นตอนประเมินผล ในโครงการรากลูกลูกธรรมโดยใช้หลักการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้โครงการมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย เพื่อนำผลการวิจัยไปศึกษาทบทวนเป็นข้อมูลในออกแบบโครงการอื่น รวมถึงนำการเรียนรู้จากประสพการณ์ไปประยุกต์ใช้ ปรับใช้ หรือเลือกใช้ ให้เหมาะสมกับบริบทของหน่วยงานของตนเองได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรากลูกลูกธรรมของวัดเวฬุวัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพตามความต้องการ ในโครงการรากลูกลูกธรรมของวัดเวฬุวัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรากลูกลูกธรรมของวัดเวฬุวัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ตามทัศนะของ Carr & Kemmis (1992) และกระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของอัครเดช นิละโยธิน (2566, หน้า 108-121) ซึ่งดำเนินการตาม 10 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การร่วมเตรียมการ 2) การร่วมวางแผน 3) การร่วมลงมือปฏิบัติ 4) การร่วมสังเกต 5) การร่วมสะท้อนผล 6) การร่วมวางแผนใหม่ 7) การร่วมลงมือปฏิบัติใหม่ 8) การร่วมสังเกต 9) การร่วมวิเคราะห์ผล และ 10) การร่วมสรุปรายงานผลวิจัย ซึ่งเป็นกระบวนการที่เป็นขั้นตอนตามการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรากลูกลูกธรรม ณ วัดเวฬุวัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และตรวจสอบเอกสารทั่วไป 2) แบบข้อเสนอแนะบุคคลและแบบข้อเสนอแนะกลุ่ม และ 3) แบบตรวจสอบและบันทึก

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เป็นศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดโครงการ การทำงานและรับผิดชอบร่วมกัน การพัฒนาโครงการรักษูปลูกรรม ความพึงพอใจต่อการจัดการโครงการ รักษูปลูกรรมวิเคราะห์ผลลงมือปฏิบัติโครงการ ผลการพัฒนาโครงการรักษูปลูกรรม สร้างแบบบันทึก การสังเกตความก้าวหน้าของโครงการ แบบบันทึกการประชุม แบบข้อเสนอแนะ แบบประเมินสภาพ โครงการรักษูปลูกรรม สำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม แบบสอบถามความพึงพอใจการจัดการโครงการรักษูปลูกรรม โดยนำเครื่องมือเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความเหมาะสม ด้านการใช้ภาษา โดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 แล้วนำแบบทดสอบไปใช้เก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยต่างมีบทบาทหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วน ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง โดยเริ่มจากลงมือปฏิบัติภาคสนามในโรงเรียนวัดเวฬุวัน วัดเวฬุวัน และป่าชุมชน ตำบลนิคม อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ในปี พ.ศ. 2566 ในช่วงระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน โดยแบ่งเวลาในลงมือปฏิบัติโครงการและกิจกรรมตามตารางกำหนดวันและเดือน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วมทั้ง 10 ขั้นตอน

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่เลือกใช้ในการวิจัยที่ได้จากการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้ง 10 ขั้นตอน จะนำมาวิเคราะห์รวมกันเป็นระยะๆ จัดทำข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ต่างๆ ด้วยการวิเคราะห์ เนื้อหา ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้ใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรักษูปลูกรรมของวัดเวฬุวัน อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการเปลี่ยนแปลงตามสภาพตามความต้องการ ในโครงการรักษูปลูกรรม พบว่า โดยภาพรวมและรายกิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจ ความรู้ และมีความสามารถเพิ่มขึ้น อยู่ใน ระดับดีมาก โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ที่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 3.00 ทุกกิจกรรม เมื่อจำแนก เป็นรายกิจกรรม โดยเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรักษูปลูกรรม มีความรักษูปลูกรรม อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือชุมชน มีจิตอาสาช่วยเหลือ ชุมชน อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาปลูกป่าชุมชน เฉลิมพระเกียรติตำบลนิคม มีจิตอาสาปลูกป่าชุมชน อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38

2. นำเสนอองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการ รักษูปลูกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน โดยเฉพาะผู้ปกครอง

ครู และพระสงฆ์ มีความสำคัญในการสร้างความสำเร็จของโครงการ การทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสามัคคีในชุมชน 2) การพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชน เช่น ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย การทำงานเป็นทีม และการแก้ไขปัญหา การส่งเสริมความรู้และความเข้าใจในธรรมะ และการปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม ความภูมิใจในวัฒนธรรมไทย การทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ การฟังธรรม และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีไทย และช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน รวมถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมช่วยให้สามารถปรับปรุงและพัฒนากระบวนการของโครงการได้ตามความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน การได้รับข้อเสนอแนะและการประเมินผลจากผู้เข้าร่วม

5. อภิปรายผลการวิจัย

การเปลี่ยนแปลงตามความต้องการจากลงมือปฏิบัติโครงการและกิจกรรม พบว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาโครงการรักลูกปลูกธรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนวัดเวฬุวัน ตำบลนิคม อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังนี้

1. กิจกรรมรักลูกผูกพันทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ และทักษะที่จำเป็นในการลงมือปฏิบัติกิจกรรม โดยภาพรวมและรายกิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสภาพตามความต้องการ อยู่ในระดับดีมาก โดยภาพรวมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 3.00 ทุกกิจกรรมย่อยและกิจกรรมเพิ่มเติม โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมทราบและเห็นคุณค่าในชีวิตตามแนวพุทธศาสนา เข้าใจและดูแลและการป้องกันโรคไวรัส COVID -19 และสงเคราะห์ช่วยเหลือให้กำลังใจเยาวชนในชุมชน คนในชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพอใจในผลที่เกิดขึ้นจากลงมือปฏิบัติโครงการและกิจกรรม โดยสามารถจับต้องได้แลเห็นเป็นรูปธรรม จากเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เข้าร่วมโครงการรักลูกปลูกธรรม ในกิจกรรมรักลูกผูกพัน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการเปลี่ยนแปลงมีแนวคิดและทัศนคติที่เข้าใจถึงความผูกพันของครอบครัว การเห็นคุณค่าชีวิต การป้องกันและดูแลตนเองจากโรคภัย การช่วยเหลือสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน และผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุขและสนุกกับลงมือปฏิบัติกิจกรรมรักลูกผูกพัน สอดคล้องกับสถาบันวิจัยประชากรและสังคม (2564) นิยามว่า ครอบครัวคือ กลุ่มบุคคลที่ผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกันทำหน้าที่เป็นสถาบันหลัก ฐานรากสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต รวมถึงสอดคล้องกับหลักพรหมวิหาร 4 การมีเมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข การกรุณาช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ การยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และการรู้จักวางเฉย โดยพ่อแม่ชื่นใจและภาคภูมิใจนะที่ลูกทำความดี และสังคหวัตถุ 4 คือเป็นหลักธรรมที่พ่อแม่มีต่อลูก ประกอบด้วย ทาน การให้แก่ลูก ปิยวาจา การพูดจาด้วยปรารถนาดี อตถจริยา การลงแรงดูแลเลี้ยงดูลูก และสมานัตตตา การร่วมทุกข์ร่วมสุขกับลูก

2. กิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือชุมชนทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ และทักษะที่จำเป็นในการลงมือปฏิบัติกิจกรรม โดยภาพรวมและรายกิจกรรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสภาพตามความต้องการ อยู่ในระดับดีมาก โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทุกกิจกรรมย่อยและกิจกรรมเพิ่มเติม โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจและรับรู้คุณค่าจิตอาสา สร้างความรักสามัคคีของเยาวชนตามแนวพุทธศาสนา และมีจิตอาสาช่วยเหลือชุมชน โดยคนในชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพอใจในผลที่เกิดขึ้นจากลงมือปฏิบัติโครงการและกิจกรรม โดยสามารถจับต้องได้แลเห็นเป็นรูปธรรม จากเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เข้าร่วมโครงการรักลูกปลุกธรรม ในกิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือชุมชน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการเปลี่ยนแปลงมีแนวคิดและทัศนคติที่ดีและเห็นคุณค่าจิตอาสา มีความรักสามัคคีในกลุ่มและในชุมชน มีจิตอาสาช่วยเหลือชุมชน และผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุขและสนุกกับลงมือปฏิบัติกิจกรรมจิตอาสาช่วยเหลือชุมชนสอดคล้องกับพระไพศาล วิสาโล (2554) ได้กล่าวว่า จิตอาสาเป็นจิตใจที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูเฉยเมื่อพบเห็นปัญหาหรือทุกข์ยากเกิดกับผู้คนเป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและเห็นหน้าตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้มเป็นจิตที่เปี่ยมด้วยบุญ คือความสงบและพลังแห่งความดี และเพียงแค่นี้เรามีจิตที่อาสาเราก็สามารถทำบุญหรือช่วยเหลือผู้อื่นได้ การทำบุญที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนานั้นคือการทำบุญที่ให้ทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านและนำมาซึ่งความปิติที่ได้บรรเทาทุกข์ให้แก่ผู้อื่นรวมทั้งเกิดปัญญาแก่ผู้ให้เพราะผู้ให้จะรู้สึกว่ามีอรรถาต์ตถ์ตนที่น้อยลง และสอดคล้องกับหลักพรหมวิหาร 4 การมีเมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข การกรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ การยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และการรู้จักวางเฉยนั้นโดยมากแล้ว เมตตาและกรุณา โดยพ่อแม่ชื่นใจและภาคภูมิใจนะที่ลูกทำความดีและสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

3. กิจกรรมจิตอาสาปลูกป่าชุมชนเฉลิมพระเกียรติตำบลนิคมทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ และทักษะที่จำเป็นในการลงมือปฏิบัติกิจกรรม โดยภาพรวมและรายกิจกรรมย่อยและเพิ่มเติม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีสภาพตามความต้องการ อยู่ในระดับดีมาก สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจและเฉลิมพระเกียรติและความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เห็นคุณค่าการปลูกป่าชุมชน และจิตอาสาปลูกป่าชุมชนเฉลิมพระเกียรติตำบลนิคมโดยคนในชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความพอใจในผลที่เกิดขึ้น โดยสามารถจับต้องได้แลเห็นเป็นรูปธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เข้าร่วมโครงการรักลูกปลุกธรรม ในกิจกรรมจิตอาสาปลูกป่าชุมชนเฉลิมพระเกียรติตำบลนิคม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีการเปลี่ยนแปลงมีแนวคิดที่เห็นคุณค่าของการมีจิตอาสาปลูกป่า มีความรักสามัคคีในกลุ่มและในชุมชน มีจิตอาสาปลูกป่าให้กับชุมชน และผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความสุขและเต็มใจกับการลงมือปฏิบัติกิจกรรมจิตอาสาปลูกป่าชุมชนเฉลิมพระเกียรติตำบลนิคม สอดคล้องกับ

พระไพศาล วิสาโล (2554) ได้เขียนในหนังสือไว้ว่า การทำบุญปลูกป่าเป็นสิ่งที่โลกกำลังต้องการอย่างยิ่ง นอกจากจะช่วยชะลอปัญหาโลกร้อน ลดความผันผวนแปรปรวนของดินฟ้าอากาศแล้ว ยังช่วยเสริมสร้างสุขภาวะแก่ผู้คนทั้งกายและใจ เราไม่จำเป็นต้องรอปลูกต้นไม้ในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมซึ่งอยู่ห่างไกล แต่ควรลงมือทำเสียแต่วันนี้ในพื้นที่ใกล้ตัว การเรียนรู้จากลงมือปฏิบัติกิจกรรมระดับผู้ร่วมวิจัยจากผลการดำเนินการวิจัยที่ผู้วิจัยเกิดการเรียนรู้ว่า การทำงานแบบร่วมมือกันช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และผลสำเร็จของการลงมือปฏิบัติกิจกรรมเป็นการทำงานเป็นทีมดีกว่าการทำงานแบบต่างคนต่างทำตามที่เคยทำกันมา ดังนั้นจะเห็นได้จากการร่วมกันแลกเปลี่ยน ประึกษากันทุกขั้นตอนในการลงมือปฏิบัติกิจกรรมมากขึ้น และต่อเนื่อง แสดงออกถึงการทำงานเพื่อนส่วนร่วม ส่งผลต่อความรักลูกผูกพันของครอบครัว การมีจิตอาสา การช่วยเหลือชุมชน การปลูกป่าชุมชน วัฒนธรรมการร่วมมือ ไม่มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะการทำงานเป็นทีม การเอื้ออาทร ความเมตตา คุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี ถ้อยทอดความรู้ต่อกันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความสามารถ ทักษะต่อการนำเสนอแนวคิดเชิงทฤษฎีแก่กันก็เกิดการเสนอแนวคิดเชิงทฤษฎีที่สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าปกติ

ดังนั้น การพัฒนาผู้ร่วมวิจัยและผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะเป็นกำลังสำคัญ เป็นหลักในการลงมือปฏิบัติโครงการและกิจกรรมให้ชุมชน เป็นแนวทางในการเปลี่ยนมุมมองให้กับผู้ร่วมวิจัยและผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้เห็นถึงประโยชน์ส่วนร่วม ประโยชน์ของโรงเรียน วัด และชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากแนวคิดเดิม โดยการเปิดพื้นที่ใหม่ในการแสดงความคิดเห็น การแสดงความสามารถ การทำงานเป็นทีม การปฏิบัติมาเป็นแนวทางการร่วมกันลงมือปฏิบัติโครงการและกิจกรรม และแสดงให้เห็นถึงการลงมือปฏิบัติกิจกรรมประสบผลความสำเร็จตามที่ต้องการ การทำงานเป็นทีม การทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมถึงการยึดหลักการมีส่วนร่วม หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ หลักระเบียบวิธีวิจัย หลักบรรพ หลักสังคหวัตถุ หลักพรหมวิหาร และหลักสัปปริสธรรม พบว่า การในสรุปผลการวิจัยนั้นจะองค์ความรู้ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติโครงการรักลูกปลูกธรรมที่สอดคล้องกันและผสมผสาน รวมถึงการบูรณาการตามเหตุการณ์หรือเหมาะสมกับขั้นตอนการวิจัยทั้ง 10 ขั้นตอน จุดมุ่งหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ประสบความสำเร็จบรรลุทุกเป้าหมายนั้น ชุมชนหรือสังคมใดต้องการที่จะพัฒนาแบบโครงการรักลูกปลูกธรรม ให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนการพัฒนาองค์การ ผู้ดำเนินโครงการจะต้องคำนึงถึงคุณค่าความเป็นเท่าเทียม หลักการมีส่วนร่วม หลักระเบียบวิธีวิจัย หลักการพัฒนาตามหลักบรรพ รวมถึงควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสม เช่น หลักสังคหวัตถุ หลักพรหมวิหาร และหลักสัปปริสธรรม

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรักษากฎพุทธธรรมสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม เป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้ ประสบการณ์ ความสามารถ ทักษะผู้เข้าร่วมกิจกรรม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ชุมชนในอำเภอห้วยซันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนและผู้ร่วมวิจัยมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีโครงการและกิจกรรมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยผู้นำร่วมกับผู้ร่วมวิจัย เพื่อความต่อเนื่องในการพัฒนาชุมชน การร่วมมือ การมีส่วนร่วม และการรักษาทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้กับชุมชน

2.2 โรงเรียนวัดเวฬุวัน บ้านตาดตงเค็ง ตำบลนิคม อำเภอห้วยซันธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ร่วมวิจัยมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาโรงเรียนอื่น หน่วยงานอื่นที่มีความเกี่ยวข้องกัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรักษากฎพุทธธรรม เกิดองค์ความรู้เป็นประเด็นหลักดังนี้ หลักสังคหวัตถุ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสัพปุริสธรรม 7 หลักบวร และเกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ทั้งในรูปแบบของความสำเร็จและไม่สำเร็จ เป็นความรู้ใหม่ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติโครงการและกิจกรรม เกิดมีทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์ และการทำงานเป็นทีม รวมถึงการนำหลักธรรมในทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับโครงการและกิจกรรม ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และบรรลุผลสำเร็จ เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สร้างขึ้นมาเอง โดยได้ประสบการณ์ด้วยตนเองและกลุ่มร่วมงานโครงการและกิจกรรม เกิดความเข้าใจและเรียนรู้ ดังแสดงในภาพที่ 1

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในโครงการรักษากฎพุทธธรรม และหลักธรรมที่ใช้กับโครงการรักษากฎพุทธธรรม ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสัพปุริสธรรม 7 และหลักบวร

เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ทั้งในรูปแบบของความสำเร็จและไม่สำเร็จ เป็นความรู้ใหม่ที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติโครงการและกิจกรรม เกิดมีทักษะความสามารถ ประสบการณ์การทำงานเป็นทีม การนำหลักธรรมในทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับโครงการและกิจกรรม ทำให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จ เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นองค์ความรู้ที่สร้างมาเองหรือได้ประสบเอง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). *ชุมชนคุณธรรม สร้างคนดี สังคมดี*. เข้าถึงได้จาก <https://www.m-culture.go.th/th/index.php>
- จิรัชยา เจียวกีก และสันติชัย แย้มใหม่. (2559). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 14(1), 79-95. https://doi.nrct.go.th//ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14456/hyaj.2016.7
- พระไพศาล วิสาโล. (2554). ค่านิยมจากคนปลูกต้นไม้แห่งภูหลวง. ใน *วรรณา จารุสมบัติ*. (บก.). *ปลูกความสุขกลางใจ: คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสุขภาวะทางปัญญา* (3-5). กรุงเทพฯ: สามลดา.
- รศ.ยานภิศ พละศึก, เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช และดลปภัฏ ทรงเลิศ. (2561). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กระบวนการพัฒนาการสร้างสรรค์เสริมสุขภาพชุมชนอย่างมีส่วนร่วม. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 5(1), 211-223. <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/scnet/article/view/112995/87982>
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2564). *นิยาม ประเภทครอบครัวและดัชนี ตัวชี้วัดครอบครัวอยู่ดีมีสุข*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). *แนวทางการพัฒนาและประเมินค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อัครเดช นิละโยธิน. (2566). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. *วารสารวิชาการแสงอีสาน*, 20(1), 108-121. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/jsi/article/view/263455/173725>
- Carr, W., & Kemmis, S. (1992). *Becoming critical: Education, knowledge and action research*. London: Falmer Press.

